

ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Аналізується сутність та роль вищої школи у формуванні мотивації дослідницької діяльності студентів. Розглядаються особливості науково-дослідницької роботи студентів ВНЗ (на прикладі роботи кафедри ПМТН).

Ключові слова: *дослідна робота, науково-дослідна робота, професійна компетентність.*

На сучасному етапі розвитку освіта в Україні з її органічним зв'язком із наукою стає все більш визначною рушійною силою економічного зростання, ефективності та конкурентоспроможності народного господарства, що робить її одним із важливих факторів добробуту кожного громадянина.

Перехід економіки та інших сфер життєдіяльності українського суспільства в режим інноваційного розвитку зумовлює необхідність якісного вдосконалення організації та управління науково-дослідної роботи студентів у вузі. Зростаюча значимість участі студентства в науково-дослідній діяльності в умовах формування інноваційної економіки, що базується на знаннях та інформаційних технологіях, зумовлена зростанням попиту на висококваліфікованих освічених спеціалістів, які мають здібності креативного вирішення складних теоретичних і прикладних задач, творче мислення, ініціативність, самостійність, евристичні навички, уміють добре орієнтуватися в просторах інформації. Саме тому ВНЗ велике значення надає активному залученню студентської молоді в різноманітні форми науково-дослідної роботи.

Проблемі формування наукових кадрів через систему вищої освіти присвячені публікації Б. Бедного, Д. Костянтинівського, А. Мироноса, І. Фадєєвої, Р. Чередниченко. Розкриттю питань взаємодії академічної та вузівської науки присвячені роботи А. Аблажей, Є. Виноградової, М. Максимової, Н. Плотнікова. Підвищення ефективності управління освітою і наукою у вищих навчальних закладах аналізується в публікаціях. С. Вахштайн, Я. Кузьміна, Н. Ладижець.

Необхідність розвитку нових структур і форм наукової діяльності студентів вузів обґрунтовується в публікаціях С. М. Вдовіна, А. Л. Зверєва, П. Ю. Марковцевої, В. А. Миронова, В. Б. Тарабаєвої, А. С. Циганковій, Буд. В. Черток та ін. Методології дослідження складних явищ та процесів у системі вищої освіти присвячені праці Р. Р. Татаровой, Про. М. Маслової, В. А. Ядова та ін.

Вищим проявом активності студента в навчальній роботі є його дослідницька діяльність, і забезпечення повноцінної підготовки спеціаліста неможливе без формування в нього дослідницької культури.

Майбутній педагог повинен знати теорію і практику наукових досліджень в обраній галузі знань, уміти розкрити сутність проблемної ситуації, сформулювати предмет, мету і завдання дослідження та володіти методикою системних досліджень стосовно професії вчителя.

На кафедрі педагогіки та методики трудового навчання Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» з метою забезпечення можливості для кожного студента реалізувати своє право на творчий розвиток у наукових дослідженнях, забезпечення єдності освітнього, наукового та інноваційного процесів, удосконалення форм залучення молоді до наукової, науково-технічної та винахідницької діяльності вирішуються наступні завдання:

- залучення студентів до раціоналізаторської роботи і винахідницької творчості;
- створення сприятливих умов для розвитку і функціонування різних форм наукової творчості, що базуються на вітчизняному та закордонному досвіді, результатах наукових та науково-технічних розробок;
- сприяння всебічному розвитку особистості студента, формування його об'єктивної самооцінки, набуття навичок роботи у творчих колективах, залучення до організаторської та інноваційної діяльності;
- розвиток здатності використовувати наукові знання та швидко адаптуватися при зміні ситуації, готовність до підвищення кваліфікації та перепідготовки;
- надання студентам можливості випробувати свої сили у вирішенні актуальних завдань за різними напрямками науки і техніки, опублікувати значущі результати досліджень;
- забезпечення ефективного відбору здатної, обдарованої і талановитої молоді для поповнення педагогічних і наукових кадрів ВНЗ та кафедри.

Елементи наукового пошуку та наукової творчості вводяться органічною складовою частиною у викладанні кожного предмета - в лекції, практичні заняття, семінари, педагогічну та технологічну практику. Всі студенти в обов'язковому порядку в навчальний час залучаються до творчої діяльності, знайомляться з основами науково-дослідницької роботи.

Навчально- і науково-дослідна робота майбутніх вчителів технологій здійснюється на всіх етапах навчання у ВНЗ. У плані передбачається поступове ускладнення завдань від першого курсу до останнього. Вже на першому курсі в процесі вивчення предмету «Вступ до спеціальності» студент включається в навчально-дослідницьку роботу і виконує завдання реферативного характеру. Відбувається формування вмінь та навичок самостійної роботи з літературними джерелами: пошук та відбір наукової літератури, конспектування, підготовка реферативних оглядів по заданій тематиці. На другому курсі під час викладу предметів професійної та профільної спрямованості активно використовується навчально-дослідне завдання, реалізація якого забезпечує розвиток у студентів діалектичного мислення, вміння аналізувати існуючі теоретичні підходи. Студенти третіх-четвертих курсів переходять до

науково-дослідницької роботи і виконують курсові роботи з дисциплін, матеріал для яких черпають не тільки з книг, але і збирають при проходженні практики. При вивченні «Основ наукових досліджень» (3 курс) майбутні вчителі набувають навички проведення експериментів і статистичної обробки результатів спостережень, оформлення результатів у вигляді наукового звіту або курсового проекту, виступають з доповідями на студентських наукових конференціях. Студенти п'ятих курсів виконують кваліфікаційні (магістерські) роботи, що передбачає виконання серйозної науково-дослідницької роботи. В контексті курсу «Методи наукових досліджень» відбувається набуття навичок системних досліджень за профілем спеціальності та аналітичних оглядів літератури за темою дослідження, робити правильні висновки і надавати відповідні рекомендації, накопичувати матеріали для кваліфікаційного (магістерського) проектування.

Кафедрою активно використовується така форма дослідницької роботи студентів, як участь у роботі предметних гуртків.

На організаційних зборах, що проходить приблизно на початку семестру, відбувається розподіл тем доповідей і рефератів виборним шляхом, після чого викладач вказує на наявність для кожної теми основної та додаткової літератури і рекомендує найближчим часом продумати план роботи. Темі доповідей визначаються провідної предметної спрямованістю гуртка. Викладач спільно зі студентами обговорює приблизний перелік тем, план роботи гуртка, час консультацій і робота гуртка.

Потім починається головна і основна робота гуртка. На перших порах основна роль належить його керівнику, адже саме від його досвіду, таланту і терпіння залежить, чи переросте первинна цікавість, інтерес до предметної області в стійку пізнавальну потребу, прагнення до науково-дослідницької діяльності. Необхідно спостерігати і працювати з кожним студентом, намагатися передбачити проблеми, які можуть виникнути у нього в процесі наукової роботи; формувати у студента критичний осмислення підготовлених ним матеріалів, залучати його до дискусії, вчити оцінювати ситуацію з різних точок зору.

На перших заняттях гуртка відбувається обговорення зі студентами що таке наукова робота, які досягнення ВНЗ у цьому питанні, які цілі, завдання, напрями, перспективи і можливості реалізації наукового потенціалу студентів. Також проводяться кілька лекційних та практичних занять з основ наукового дослідження, роботи з літературою, з використання наукового апарату.

Подальша робота гуртка пов'язана з готовністю основної частини тем, тобто складається графік виступів і починається заслуховування готових доповідей. Як правило, на одному засіданні гуртка заслуховується не більше двох виступів, оскільки тільки в цьому випадку можна детально обговорити кожну доповідь, задати питання та отримати розгорнуті відповіді на них. Крім того, велику кількість доповідей складно сприймати і може знизитися активність та зацікавленість членів гуртка.

Формами підведення підсумків роботи гуртка є конкурс доповідей, участь в предметних олімпіадах і наукових конференціях, публікація тез кращих робіт в наукових збірниках ВНЗ.

Найбільш успішні студенти залучаються до науково творчої роботи під час Всеукраїнських студентських олімпіад з трудового навчання. Участь в Олімпіадах потребує, з одного боку, досить високої теоретичної підготовки, а з іншого боку, - уміння виступати перед різноманітною аудиторією, проявляти свої творчі, організаторські здібності тощо.

Студенти, які досягли високих результатів у науково-дослідницькій роботі і активно беруть участь у житті факультету та університету, висуваються на конкурсній основі на здобуття іменних стипендій.

Кращі студентські роботи представляються на конкурси, виставки з нагородженням переможців грамотами, дипломами, присвоєнням звання лауреата.

За високі результати за підсумками наукової дослідницької роботи кращі студенти заохочуються морально і матеріально - грамотами, дипломами, преміями.

Випускники технологічного факультету, які виконали за період навчання ряд наукових робіт, включених у звіти з наукових робіт, опублікованих у виданнях, в першу чергу складають потенціал для вступу в аспірантуру.

Елементи наукових досліджень повинні обов'язково бути присутніми на всіх етапах навчання у ВНЗ, це сприятиме отриманню глибоких професійних знань, розвитку ініціативи, формування у студентів навичок дослідника-новатора, який вміє аналізувати нову інформацію, узагальнювати передовий досвід.

Чітко сформульоване завдання, проблема, постійний інтерес викладача до дослідницької роботи студента стимулюють інтенсивність і якість його роботи (участь у роботі гуртків кафедри, у наукових конференціях різного рівня, а також у написанні курсових і випускних кваліфікаційних робіт тощо).

Оскільки участь у дослідницькій роботі є складовою частиною професійної освіти студента, то одним з показників успішності будуть сформовані в нього вміння та навички, які він розвиває в результаті пізнавальної діяльності й самоосвіти:

а) вміння пошуку джерел інформації, відбір потрібної інформації в одному (декількох) джерелі, орієнтація у відібраних (рекомендованих) публікаціях та її смислового опрацювання, що міститься в різних джерелах - підручниках, методичних матеріалах, електронній навчальній продукції, ресурсах Інтернету тощо;

б) вміння та навички письмовій фіксації інформації для її подальшого використання за допомогою різних видів запису (план-конспект, реферат, повідомлення, анотація тощо);

в) вміння доповісти результати дослідження і підготувати їх до опублікування.

У здійсненні процесу формування дослідницьких умінь Н. Сморгунова розглядає дослідницьку культуру як систему, що має певну структуру, і виділяє наступні компоненти:

1. Гностичний (когнітивний) - забезпечення базою спеціальних знань про способи і джерела отримання наукової інформації, технології пошуково-творчої діяльності, методики наукового дослідження.

2. Мотиваційний - готовність і прагнення студентів до самостійної дослідницької діяльності.

3. Практично-діяльнісний - оволодіння майбутніми фахівцями дослідницькими вміннями та навичками, які забезпечували б раціональне і ефективне здійснення педагогічної діяльності. [3, с. 24]

Отже, основна мета професійної освіти – підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня та профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, який вільно володіє своєю професією, здібного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Вирішення завдання корінного покращення системи освіти, якості підготовки професіоналів в тісному взаємозв'язку з розвитком фундаментальної та прикладної науки має визначальне значення для майбутнього країни. Воно передбачає сумісні зусилля академічного та педагогічного товариства, держави, підприємницьких кіл.

На нашу думку, для досягнення нової якості професійної освіти необхідно наступне:

- інформатизація освіти та оптимізація методів навчання, активне використання інноваційних технологій;
- радикальне покращення матеріально-технічної бази навчальних закладів;
- поглиблення у вищій школі інтеграційних та міждисциплінарних програм, поєднання їх із проривними високими технологіями;
- зростання статусу вузівської науки як одного із факторів забезпечення високої якості підготовки спеціалістів, розвитку виробничих сил суспільства і безперервного оновлення змісту професійної освіти;
- інтеграція університетської, академічної та галузевої науки;
- розширення масштабів фінансової державної підтримки науково-дослідної діяльності у формі грантів на конкурсній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бабосова Е. С.* Научно-исследовательская работа студентов: организация и управление / Е. С. Бабосова // Проблемы управления. – 2009. – № 3. – С. 224-227.

2. *Огурцов А. Н.* Основы научных исследований: [учеб.-метод. пособие] / А. Н. Огурцов. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2008. – 178 с.

3. *Сморгунова Н. В.* Формирование исследовательской культуры студентов / Н. В. Сморгунова // Специалист. – 2001. – № 6. – С. 23-29.

Подано до редакції 08.10.12